

საქართველოს მთავრობის დადგენილება  
საქართველოს ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების  
შესახებ დებულების დამტკიცების შესახებ

.....

საქართველოს ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების  
შესახებ დებულება

**მუხლი 1. მოწესრიგების მიზანი**

1. ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შესახებ დებულების შემუშავების მიზანია საქართველოს ტყის მდგომარეობის, ტყის მართვის ხარისხისა და მდგრადობის ანგარიშების სამართლებრივი ინსტრუმენტების შექმნა.
2. საქართველოს ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავების მიზანია საქართველოს ტყის რესურსების ისეთი სარგებლობის უზრუნველყოფა, სადაც შენარჩუნებული იქნება მისი ბიომრავალფეროვნება, პროდუქტიულობა, განახლების უნარი, სიცოცხლისუნარიანობა და შესაბამისი ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური ფუნქციები ადგილობრივ, ეროვნულ და გლობალურ დონეებზე, ისე რომ ამან არ გამოიწვიოს სხვა ეკოსისტემების დაზიანება.

**მუხლი 2. ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმების და ინდიკატორების გამოყენების სფერო**

1. ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმები აღწერს ტყის მდგრადი მართვის მიზნებს, რომელებიც უნდა იქნას მიღწეული საქართველოს ტყეების სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნების, გაუმჯობესებისა და ტყის დაცვითი ფუნქციების უზრუნველყოფით.
2. ტყის მდგრადი მართვის ინდიკატორები აღწერს კრიტერიუმების მიღწევის ხარისხის გაზომვის პროცესს და ხელს უწყობს ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლების და ცვლილებების მონიტორინგს.
3. ტყის მდგრადი მართვის რაოდენობრივი ინდიკატორები გამოიყენება საქართველოს ტყეების სიცოცხლისუნარიანობის შესაფასებლად, ხოლო

ხარისხობრივი ინდიკატორები - ტყის მდგრადი მართვის პოლიტიკური, სტრატეგიული, საკანონმდებლო ჩარჩოს შესაფასებლად.

### **მუხლი 3. ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების სახელმძღვანელო პრინციპები**

საქართველოს ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები ეფუძნება შემდეგ პრინციპებს:

- ა) ეკოლოგიური პრინციპი – აღწერს ეკოსისტემაზე დაფუძნებული ტყის მართვის ელემენტებს;
- ბ) ეკონომიკური პრინციპი – აღწერს ტყის რესურსების სარგებლობით ქვეყნის შიგნით დამატებითი ღირებულებების შექმნის ჩარჩო პირობებს და საქართველოს მთლიან შიდა პროდუქტში ტყის სექტორის წვლილს;
- გ) სოციალური პრინციპი – აღწერს ტყის რესურსებზე წვდომის, ტყის სექტორში შემოსავლის წყაროების შექმნის, უსაფრთხო და ჯანსაღი სამუშაო პირობების უზრუნველყოფის კრიტერიუმებს;
- დ) მრავალფუნქციურობის პრინციპი – აღწერს პოლიტიკური, სტრატეგიული და მმართველობითი გადაწყვეტილებებისას ტყის ყველა ფუნქციის გათვალისწინების კრიტერიუმებს, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ტყის რესურსებიდან ერთი სახის სარგებლის მიღებისას მისი სხვა ფუნქციების შენარჩუნება.
- ე) გამჭვირვალობის პრინციპი – აღწერს იმ კრიტერიუმებს, რომლებმაც უნდა უზრუნველყოს ტყესთან დაკავშირებული ნებისმიერი პოლიტიკური, სტრატეგიული და მმართველობითი გადაწყვეტილების მიღებისას ყველა დაინტერესებული მხარის – განსაკუთრებით ტყეზე დამოკიდებული სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის – ინფორმირებულობა და ჩართულობა.

### **მუხლი 4. ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები**

1. ტყის მდგრადი მართვის პრინციპები ქმნის ტყის მართვის სფეროში პოლიტიკური, სტრატეგიული, და ოპერატიული მართვის დონეზე გადაწყვეტილებების მიღების სახელმძღვანელო კრიტერიუმებს, რომლებიც ქმნიან

ჩარჩოს ტყეების მდგომარეობის შესახებ ანგარიშგებისთვის, ტყის მართვის შედეგების მონიტორინგისა და მდგრადობის მიმართულებით განხორციელებული მიღწევის შეფასებისთვის.

2. ეკოლოგიური პრინციპის საფუძველზე ეკოსისტემატე დაფუძნებული ტყის მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები განისაზღვრება დანართი 1 შესაბამისად;

3. ეკონომიკურ პრინციპზე დაფუძნებული ტყის მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები განისაზღვრება დანართი 2 შესაბამისად;

4. სოციალურ პრინციპზე დაფუძნებული ტყის მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები განისაზღვრება დანართი 3 შესაბამისად;

5. სამართლებრივი, პოლიტიკური და ინსტიტუციური ჩარჩოს შეფასების კრიტერიუმები და ინდიკატორები განისაზღვრება დანართი 4 შესაბამისად.

## **მუხლი 5. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს უფლებამოსილება**

1. ამ დებულების მე-4 მუხლით გათვალისწინებულ დანართებში განსაზღვრული ორგანოების მიერ მოწოდებული ინფორმაციის საფუძველზე საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ახდენს ინფორმაციის სისტემატიზაციას და ანალიზს.

2. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ამ მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი მასალების საფუძველზე შემუშავებს დასკვნით ანგარიშს და წარუდგენს საქართველოს მთავრობას ყოველი მომდევნო წლის 31 მარტამდე.

3. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ამ მუხლის საფუძველზე შემუშავებული დასკვნები და რეკომენდაციები ქმნის ტყის მართვის დარგობრივი პოლიტიკის შემუშავების საფუძველებს და აისახება ტყის მართვის ორგანოებისათვის შემუშავებულ სახელმძღვანელო რეკომენდაციებში;

**ეკოლოგიური პრინციპი – ეკოსისტემაზე დაფუძნებული ტყის მართვა**

ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის გათვალისწინება არა მხოლოდ დაცულ ტერიტორიებზე (სეგრეგაციის/გამიჯნვის მიდგომა), არამედ ასევე ყველა კატეგორიის ტყის მართვაში (ინკლუზიური/ინტეგრირებული მიდგომა)

№	კრიტერიუმი	ინდ/ქვე-ინდ. №	ინდიკატორები (დეტალური ვერსიები)	ინდიკატორების მოკლე სახელწოდებები	საზომი ერთეულები	მონაცემთა წყაროები	მონაცემთა მიმწოდებელი	შესაბ. ნაწ. FOREST EUROPE-დან (FE)
1	საქართველოში ტყის ფართობი შენარჩუნებულია	1.1	ტყის მთლიანი ფართობი		ჰა ტყის კონტურის შიგნით არსებული ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორია და სხვა ტერიტორია, რომელიც ტყის ეკოსისტემის განუყოფელი ნაწილია	299 დადგენილება	FMBs და BFD	FE 1.1
		1.1.1	ტყის ფართობის წილი მიწის მთლიანი ფართობიდან		% საქართველოს მთლიანი ტერიტორიიდან	299 დადგენილება	BFD	FE 1.1
		1.1.2	ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორია		ჰა % ტყის მთლიანი ფართობიდან. ტყის შემქმნელი მერქნიანი მცენარის ერთი ან რამდენიმე სახეობით დაფარული, არანაკლებ 10 მ სიგანისა და სულ მცირე 0.5 ჰა მიწის ფართობი, სადაც ხეთა დგომის სიმჭიდროვე ფართობის ერთეულზე შეადგენს არანაკლებ 0,1 სიხშირეს	NFI/FMP	FMBs	FE 1.1
		1.1.3	ტყის მიწების ფართობი		ჰა % მთლიანი ტყის ტერიტორიიდან. ტყის კონტურის შიგნით არსებული მიწის ღია ფართობი: მიწა, რომელიც გამოიყენება სათიბად ან სამოვრად; სპეციალური დანიშნულების მიწა; მიწა, რომელიც მოიცავს ტყეში არსებულ ჭაობს, კლდეს, რიყეს ან ტყის გაშენებისთვის გამოუყენებელ სხვა მიწის ფართობს; სატყეო-სამეურნეო ღონისძიებების	NFI/FMP		

					განსახორციელებლად საჭირო ინფრასტრუქტურა (სატყეო გზა, ხეტყის დასაწყობების ადგილი, საქმიანი ეზო) და სხვა.			
		1.2	ტყის ფართობი კატეგორიების მიხედვით	ტყის კატეგორიები	ჰა, ტყის მთლიანი ფართობი	299 დადგენილება	BFD/FMBs	1.1-ის ნაწილი; 4.9; 4.3; 5.1; 6.10
		1.2.1	დაცული ტყე		ჰა, % ტყის მთლიანი ფართობიდან	NFI/ FMP	FMBs	FE 1.1-ის ნაწილი
		1.2.2	დაცვითი ტყე		ჰა, % ტყის მთლიანი ფართობიდან	NFI/ FMP	FMBs	FE 4.9
		1.2.3	საკურორტო და სარეკრეაციო ტყე		ჰა, % ტყის მთლიანი ფართობიდან	NFI/ FMP	FMBs	FE 4.3-ის ნაწილი
		1.2.4	სამეურნეო ტყე		ჰა, % ტყის მთლიანი ფართობიდან	NFI /FMP	FMBs	FE 5.1
2	საქართველოში ტყეების ბუნებრივი ბიომრავალფეროვნება შენარჩუნებული და გაუმჯობესებულია	2.1.1	ბუნებრივად წარმოშობილი ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორია		ჰა, % ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიიდან	NFI	BFD	FE 4.2-ის ნაწილი
		2.1.2	ხელოვნურად წარმოშობილი ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორია		ჰა, % ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიიდან	NFI	BFD	FE 4.3-ის ნაწილი
		2.2.1	ტყის შემქმნელი მერქნიანი სახეობებით დაფარული ტერიტორიის შემადგენლობის პროცენტული განაწილება		% ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიის სახეობრივი შემადგენლობა	NFI	BFD	FE 4.1
		2.2.2	ენდემური მერქნიანი სახეობების წილი შემადგენლობის მიხედვით		% ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიიდან	NFI	BFD	
		2.2.3	ინტროდუცირებული მერქნიანი სახეობების წილი შემადგენლობის მიხედვით		% ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიიდან	NFI	BFD	FE 4.4
		2.2.4	საფრთხის ქვეშ მყოფი მერქნიანი სახეობების / წითელი ნუსხის მერქნიანი სახეობების წილი შემადგენლობის მიხედვით		% ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიიდან	NFI	BFD	FE 4.8
		2.3	ტყის კორომების სტრუქტურა	ტყის კორომების სტრუქტურა	ჰა კლასიფიცირებული იარუსების რაოდენობის მიხედვით იარუსების კლასზე (1, 2, მრავალი)	NFI	BFD	-
		2.4	ჰაბიტატი ხეები	ჰაბიტატი ხეები	მ <sup>3</sup> /ჰა % ზრდადი მარაგში	NFI	BFD	-

		2.5.1	ზეხმელი ხე-ტყე		მ³/ჰა და ლპობის კლასის მიხედვით	NFI	BFD	FE 4.5
		2.5.2	ძირნაყარი ხე-ტყე		მ³/ჰა და ლპობის კლასის მიხედვით	NFI	BFD	FE 4.5
		2.6	მწიფეზე უხნესი/გადაბრებული კორომების ფართობი	მწიფეზე უხნესი/გადაბრებული ტყეები	ჰა	FMP/NFI	FMBs	FE 4.3
3	საქართველოს ტყეების სიცოცხლისუნარიანობა შენარჩუნებული და გაუმჯობესებულია, ტყის დაცვითი ფუნქციების უზრუნველყოფით	3.1	ტყის კორომების განახლების უნარი	განახლება	დამაკმაყოფილებელი განახლების ფართობი ჰა კლასიფიცირებული სახეობების, სიმალის, დაზიანების და სიჯანსაღის მიხედვით	NFI	BFD	FE 4.2
		3.2	ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიის დეგრადაცია	ტყის დეგრადაცია	ჰა, % ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიიდან აბიოტური, ბიოტური და ანთროპოგენური ფაქტორებით, კლასიფიცირებული სახეობების, მიზეზისა და დაზიანების სიმძიმის მიხედვით	NFI	BFD/FMBs	FE 2.4
		3.3	ტყის შემქმნელი სახეობებით დაფარული ტერიტორიის ნიადაგის ეროზია,	ტყის ნიადაგის ეროზია	ეროზირებული ტყის ნიადაგის ფართობი (ჰა). კლასიფიცირებული ეროზიის მიზეზისა და სიმძიმის მიხედვით.	NFI	BFD	FE 2.5
4	საქართველოს ტყეების პროდუქტიულობა გაუმჯობესებულია	4.1.2	ზრდადი მარაგი		მ³/ჰა ტყის ტიპის, სახეობებისა და მერქნის ხარისხის მიხედვით	NFI	BFD	FE 1.2
		4.2	მერქნის შემატება	მერქნის შემატება	მ³/ჰა კლასიფიცირებული ხის სახეობების მიხედვით	NFI	BFD	FE 3.1-ის ნაწილი შემატება და ჭრები
		4.3	ტყის განაწილება ხნოვანების მიხედვით,	ხნოვანების სტრუქტურა და	ჰა; მ³ კლასიფიცირებული ტყის ტიპისა სახეობების მიხედვით	NFI	BFD	FE 1.3
		4.3.3	ტყის გატანაწილება დიამეტრის მიხედვით		ჰა; მ³ დიამეტრის ჯგუფების მიხედვით (20 სმ; 21-40 სმ; >41-60 სმ; >60;	NFI/ FMP	BFD	FE 1.3
5		5.1	ნახშირბადის მარაგი	ნახშირბადის მარაგი	ტ/ჰა მკვდარ საფარში [მიწისზედა მკვდარი საფარი], გამხმარ ხე-ტყეში, ნიადაგში,	NFI	BFD	FE 1.4-ის (ტყის ნახშირბადი) ნაწილი

ნახშირბადის ციკლებში საქართველოს ტყეების წვლილი გაზრდილია				მიწისზედა და მიწისქვეშა ბიომასაში			
	5.1.1	ნახშირბადის მარაგი ზრდად ხეტყეში		ტ/ჰა	გამოითვლება ცოცხალი მარაგის მიხედვით ( NFI იხ. 4.1) [ემისიის] ფაქტორის ტიპიურ მაჩვენებელთან კომბინაციაში	BFD	FE 1.4-ის (ტყის ნახშირბადი) ნაწილი
	5.1.2	ნახშირბადის მარაგი მიწისქვეშა ბიომასაში		ტ/ჰა	ინფორმაცია შეიძლება ეყრდნობოდეს [ემისიის] ფაქტორის საერთაშორისო ტიპიურ მაჩვენებლებს	BFD	FE 1.4 -ის (ტყის ნახშირბადი) ნაწილი
	5.1.3	ნახშირბადის მარაგი მკვდარ საფარში (მიწისზედა მკვდარი საფარი)		ტ/ჰა	ინფორმაცია შეიძლება ეყრდნობოდეს ემისიის ფაქტორის საერთაშორისო ტიპიურ მაჩვენებლებს	BFD	FE 1.4-ის (ტყის ნახშირბადი) ნაწილი
	5.1.4	ნახშირბადის მარაგი ხმელ ხეტყეში (მირნაყარი, ზეხმელში)		ტ/ჰა	NFI	BFD	Part of FE 1.4-ის (ტყის ნახშირბადი) ნაწილი
	5.1.5	ნახშირბადის მარაგი ნიადაგში		ტ/ჰა	????	BFD	FE 1.4-ის ნაწილი ტ/ჰა ტყის ნახშირბადი
	5.2	ნახშირბადის მარაგი მოპოვებული ხეტყის რესურსებში		ტ, %	FIMS	FMBs	FE 1.4 და 6.9-ის ნაწილი
5.2.1	ნახშირბადის მარაგი გადამუშავებული ხეტყის პროდუქტებში		ტ %	FIMS-ის საოპერაციო მოდულიდან: გაყიდვების სტატისტიკა და ხის პროდუქტების წარმოების მოდელი	FMBs		

		5.2.2	საშუაშე ხეტყის გამოყენება		ტ %	ენერგიის დეპ. & FIMS-ის საოპერაციო მოდულიდან: გაყიდვების სტატისტიკა სორტიმენტების მიხედვით	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო/ FMBs	
--	--	-------	---------------------------	--	-----	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------	--



ეკონომიკური პრინციპი

№	კრიტერიუმი	№	ინდიკატორები (დეტალური ვერსიები)	ინდიკატორების მოკლე სახელწოდებები	საზომი ერთეულები	მონაცემთა წყაროები	მონაცემთა მიმწოდებელი	შესაბ. ნაწ. FOREST EUROPE-დან (FE)
6	საქართველოს ტყეების პროდუქტიულობის ფუნქცია შენარჩუნებულია მდგრად დონეზე	6.1	კანონიერად და უკანონოდ მოპოვებული ხე-ტყის და დაუგეგმავი შემთხვევების შედეგად მოპოვებული ხე-ტყის მთლიანი მოცულობა შედარებული შემატებასთან (იხ. ინდიკატორი 4.2), კლასიფიცირებული ხის სახეობების მიხედვით	დამზადებული ხე-ტყე	მ <sup>3</sup> ხის სახეობა ხარისხის მიხედვით	მერქნის რესურსების მართვის ელექტრონული სისტემა  FIMS	FMBs/გზდ	FE 3.1-ის ნაწილი (ჭრები) FE 2.4-ის ნაწილი
		6.1.1	კანონიერად მოპოვებული ხე-ტყის მოცულობა, კლასიფიცირებული ხის სახეობისა და ხარისხის მიხედვით		მ <sup>3</sup> /ხის სახეობა და ხარისხი	FIMS-ის საოპერაციო მოდულიდან	გზდ/FMBs	FE 3.1-ის ნაწილი (ჭრები)
		6.1.2	აბიოტური და ბიოტური ფაქტორებით დაზიანებული ხე-ტყის მოცულობა		მ <sup>3</sup> , აბიოტური და ბიოტური დაზიანების ფაქტორის მიხედვით	FIMS-ის ტყის ავადობის მონიტორინგის მოდული	გზდ/FMBs	FE 2.4-ის ნაწილი
		6.1.3	უკანონოდ მოპოვებული ხე-ტყის მოცულობა, კლასიფიცირებული ხის სახეობისა და ხარისხის მიხედვით		მ <sup>3</sup> /ხის სახეობა და ხარისხი	FIMS-ტყის მართვის თითოეული ორგანოს შიდა აღრიცხვის სისტემა	გზდ/FMBs NFA-ს გარდა	
		6.2	ტყეებიდან კანონიერად და უკანონოდ მოპოვებული მრგვალი ხე-ტყის (სამასალე და საშეშე ხე-ტყის ჩათვლით) ღირებულება	მრგვალი ხე-ტყის ღირებულება	ხის სახეობის და წლის მიხედვით: ლარი/მ <sup>3</sup>	FIMS-ტყის მართვის თითოეული ორგანოს შიდა აღრიცხვის სისტემა	გზდ/FMBs/ფინანსთა სამინისტრო/ MoESD	FE 3.2

		6.3	ხე-ტყის (საშეშე ხე-ტყის ჩათვლით) და ხე-ტყისგან მიღებული პროდუქტების მოხმარება <sup>1</sup>	ხე-ტყის და პროდუქტების მოხმარება	მ <sup>3</sup> მრგვალი ხე-ტყის ექვივალენტი <sup>2</sup> ; მ <sup>3</sup> / ოჯახზე	FIMS საოპერაციო მოდულიდან: გაყიდვების სტატისტიკა და ხე-ტყის პროდუქტის წარმოების მოდელი	საქსტატი/MoEPA/ ფინანსთა სამინისტრო	FE 6.7
		6.4	ხე-ტყის (საშეშე ხე-ტყის ჩათვლით) და ხე-ტყისგან მიღებული პროდუქტების იმპორტი და ექსპორტი	ხე-ტყის პროდუქტების იმპორტი და ექსპორტი	მ <sup>3</sup> მრგვალი ხე-ტყის ექვივალენტი სხვადასხვა პროდუქტისთვის	ფინანსთა სამინისტრო/ შემოსავლების სამსახური	ფინანსთა სამინისტრო/ შემოსავლების სამსახური	FE 6.8
7	საქართველოში მერქნის გადამამუშავებას ხელი ეწყობა	7.1	სახერხების რაოდენობა, ტერიტორიული განაწილება და საოპერაციო სიმძლავრე <sup>3</sup> , კლასიფიცირებული კანონიერად და უკანონოდ მოქმედ სახერხებად	სახერხები	რაოდენობა და გადამამუშავების სიმძლავრე მ <sup>3</sup> -ში რეგიონების მიხედვით (ტერიტორიული განაწილება!) და კანონიერად / უკანონოდ მოქმედი სახერხების მიხედვით	მერქნული რესურსების მართვის ელექტრონული სისტემა	გზდ	-
		7.2	ხე-ტყის მეორადი გადამამუშავების ობიექტების (მაგ. სადურგლოები, საწარმოები) რაოდენობა, ტერიტორიული განაწილება და საოპერაციო სიმძლავრე, კლასიფიცირებული კანონიერად და უკანონოდ მოქმედ ობიექტებად	ხე-ტყის მეორადი გადამამუშავების ობიექტები	რაოდენობა და გადამამუშავების სიმძლავრე მ <sup>3</sup> -ში რეგიონების მიხედვით (ტერიტორიული განაწილება!) და კანონიერად / უკანონოდ მოქმედი ხე-ტყის მეორადი გადამამუშავების	გზდ/ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო	გზდ/ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო	-

<sup>1</sup>აშკარა (ხილული / გამოვლენილი) მოხმარება = წარმოება + იმპორტი - ექსპორტი. (აშკარა) მოხმარება გამოხატულია მრგვალი ხე-ტყის ექვივალენტის მ<sup>3</sup>-ში.

<sup>2</sup> სხვადასხვა პროდუქტისთვის: საშეშე ხე-ტყე, სხვა სამრეწველო მრგვალი ხე-ტყე, დახერხილი მერქანი, ხის პანელები, ქაღალდი და ფიცარი. (მ<sup>3</sup> მრგვალი ხე-ტყის ექვივალენტი გამოხატავს მრგვალი ხე-ტყის რაოდენობას, რომელიც საჭიროა გარკვეული ხის პროდუქტის მ<sup>3</sup>-ის წარმოებისათვის. ეს საშუალებას იძლევა გამოიხატოს ურთიერთ-მიმართება მოხმარებული მრგვალი ხე-ტყის მოცულობასა და ტყიდან გამოტანილ მოცულობას შორის.)

<sup>3</sup> ნათია ც.-ს შემოთავაზებაა ასევე გათვალისწინებული იქნას კანონიერ სახერხებში უკანონოდ დახერხილი ხე-ტყე. ეს შეიძლება რელევანტური იყოს, თუკი დადგმული სიმძლავრე უფრო მაღალია ვიდრე ოფიციალურად გამოყენებული ხე-ტყის მოცულობა. სავარაუდოდ იგივე უნდა შეფასდეს ხე-ტყის მეორადი გადამამუშავების ობიექტებისთვის (ინდიკატორი 7.2)!

					ობიექტების მიხედვით			
8	საქართველოს ეკონომიკაში სატყეო სექტორის წვლილი მდგრადი მართვის საფუძველზე გაზრდილი და აღიარებულია	8.1	მშპ-ში ტყის სექტორის წვლილი, კლასიფიცირებული შემდეგის მიხედვით: - ხე-ტყის პროდუქტები - ტყის არამერქნული პროდუქტები - საბაზრო მომსახურება (იხ. ინდიკატორი 10.1)	მშპ-ში ტყის სექტორის წვლილი	ლარი/ წელიწადში %/ წელიწადში	საქსტატი/MoESD/ ფინანსთა სამინისტრო/FMBs	საქსტატი/MoESD/ ფინანსთა სამინისტრო/FMBs	FE 6.2
		8.2	ფინანსური რესურსები ტყის მდგრადი მართვის განხორციელებისთვის	ფინანსური რესურსები ტყის მდგრადი მართვისთვის	ლარი/3ა /წელიწადში %	დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტი, MBs/MEPA/ფინანსთა სამინისტრო	MBs/MEPA/ ფინანსთა სამინისტრო	FE 6.4
		8.2.1	სატყეო სექტორის პოლიტიკის, მარეგულირებელი, მონიტორინგისა და ზედამხედველობის ამოცანებზე პასუხისმგებელი უწყებებისთვის (მაგ., ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი / სატყეო პოლიტიკის სამმართველო და გზდ / ტყის სექტორთან დაკავშირებული ზედამხედველობა) გამოყოფილი სახელმწიფო ბიუჯეტი		ლარი/წელიწადში	დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტი	BFD/გზდ/FMBs	
		8.2.2	ტყის მართვის ორგანოებისათვის გამოყოფილი სახელმწიფო ბიუჯეტი კლასიფიცირებული შემდეგის მიხედვით:		ლარი/3ა /წელიწადში %	დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტი	FMBs/ფინანსთა სამინისტრო	

			<ul style="list-style-type: none"> <li>- მთლიანი ბიუჯეტი;</li> <li>- სატყეო ღონისძიებებისთვის გათვლისწინებული ბიუჯეტის % (მ.შ. გზების მშენებლობა და მოვლა, ტყითსარგებლობა, ხე-ტყის დამზადება, სკოლებისა და საბიუჯეტო ორგანიზაციების ხე-ტყით უზრუნველყოფა);</li> <li>- ტყის აღდგენისა და მოვლისთვის გათვლისწინებული ბიუჯეტის %;</li> <li>- ტყის მართვის დაგეგმვისთვის გათვლისწინებული ბიუჯეტის %;</li> <li>- ადმინისტრაციული ხარჯებისთვის (მ.შ. პერსონალის ხელფასები) გათვლისწინებული ბიუჯეტის %.</li> </ul>					
		8.2.3	მთლიან სახელმწიფო ბიუჯეტში ტყის სექტორისთვის გამოყოფილი ბიუჯეტის წილი (8.2.1 + 8.2.2)		%	სახელმწიფო სტატისტიკის სამსახური	ფინანსთა სამინისტრო	
		8.2.4	ღონორების მხარდაჭერა სატყეო სექტორისთვის		ლარი/წელიწადში	FMBs/BFD/ფინანსთა სამინისტრო	FMBs/BFD/ფინანსთა სამინისტრო	
		8.3	სახელმწიფო ტყის მართვის ორგანოების (მაგ. NFA, აჭარის სატყეო სააგენტო, APA, ახმეტის მუნიციპალიტეტი და ა.შ.) ნეტო შემოსავალი	ტყის მართვის ორგანოების შემოსავალი	ლარი წელიწადში	FMBs	FMBs	FE 6.3

		8.4	უკანონო ტყისარგებლობით გამოწვეული ფინანსური ზარალი	ფინანსური ზარალი	ლარი წელიწადში	გზდ/FMBs	გზდ/FMBs	
9	ტყის არამერქნული პროდუქტების კომერციული მიზნით გამოყენება და საქართველოს ტყეების მიერ უზრუნველყოფილი საბაზრო მომსახურებების <sup>4</sup> გამოყენება გამლიერებულია, სხვა ეკოსისტემურ მომსახურებებსა და ტყის ფუნქციებზე კომპრომისის გარეშე	9.1	ტყის არამერქნული პროდუქტების რაოდენობა და საბაზრო ღირებულება	ტყის არამერქნული პროდუქტები	ერთ ტყის არამერქნულ პროდუქტზე წელიწადში: - ნედლეულის რაოდენობა მ <sup>3</sup> ტონაში, ან სხვა შესაბამის ერთეულში ლარი/ერთეული	FIMS	FMBs/ფინანსთა სამინისტრო (შემოსავლების სამსახური)	FE 3.3-ის ნაწილი არამერქნული პროდუქტები
		9.2	იურდიული პირების მიერ მოპოვებული პროდუქტების რაოდენობა, შედარებული განსაზღვრულ მდგრად რაოდენობებთან რომლებიც გათვალისწინებულია სალიცენზიო/სანებართვო ხელშეკრულებები	ტყის არამერქნული პროდუქტების მდგრადი რაოდენობები	კანონით დაშვებული რაოდენობის %	FIMS	FMBs	-
		9.3	ტყესთან დაკავშირებული საბაზრო მომსახურებების ღირებულება	საბაზრო მომსახურებები	ლარი ცალკეულ რეალიზებულ მომსახურებაზე წელიწადში	FMBs	FMBs	FE 3.4

<sup>4</sup> საბაზრო მომსახურებების მაგალითები (Forest Europe: ტერმინების განმარტება):

ეკოლოგიური მომსახურებები: წყლის დაცვა, ნიადაგის დაცვა, ბიოსფერული მომსახურებები: ბიომრავალფეროვნების დაცვა, კლიმატის რეგულირება  
სოციალური მომსახურებები: ჯანმრთელობის დაცვა, ტურიზმი, რეკრეაცია, სპორტული აქტივობები (მაგ. სანადირო და თევზჭერის ლიცენზიები, მართული სარეკრეაციო ადგილები ან ბილიკები სამთო ველოსპორტისთვის, ცხენოსნობა, სათხილამურო და სხვა სარეკრეაციო ღონისძიებები, ინფრასტრუქტურის დაცვა)  
კულტურულ/სულიერი მომსახურებები: სულიერი ტერიტორიების მესაკუთრეებისთვის / ტყის მართვის ორგანიზაციებისთვის, გრუნტის მოპოვების, სატელეკომუნიკაციო ანძების, ქარის ელექტროსადგურების დამონტაჟების და ელექტროენერჯის განაწილებისთვის საჭირო ლიცენზიებისთვის.

ეს მომსახურებები პირდაპირ ხელს უწყობს ტყის მართვის ორგანოს შემოსავლების ზრდას და საზოგადოებისა და ადამიანის კეთილდღეობას, იმ შემთხვევაში თუკი ეს განხორციელდა ტყის დაცვითი ფუნქციებისთვის და ტყესთან დაკავშირებული ბიომრავალფეროვნებისთვის ზიანის მიუყენებლად (რაც იზომება 3.3 ინდიკატორით).

სოციალური პრინციპი

№	კრიტერიუმი	№	ინდიკატორები (დეტალური ვერსიები)	ინდიკატორების მოკლე სახელწოდებები	საზომი ერთეულები	მონაცემთა წყაროები	მონაცემთა მიმწოდებელი	შესაბ. ნაწ. FOREST EUROPE-დან (FE)
10	ტყის სექტორში სამუშაო პირობები არის ღირსეული და უსაფრთხო, ასევე სატყეო სექტორში დასაქმებულ პერსონალს აქვს სათანადო კვალიფიკაცია	10.1	ტყის სექტორში სხვადასხვა დონეზე (ცენტრალური, რეგიონული, რაიონული) დასაქმებული პირები, კლასიფიცირებული გენდერის, ასაკობრივი ჯგუფის, განათლებისა და პოზიციის მიხედვით	დასაქმება ტყის სექტორში	რაოდ. /% ასაკობრივ ჯგუფზე რაოდ. /% სქესზე რაოდ. /% საქმიანობის კატეგორიაზე რაოდ. /% განათლების კატეგორიაზე	FIMS; დარგვის, მოვლის, ხე-ტყის დამზადების ღონისძიებებსა და მერქნის გადამუშავებაში ჩართული კერძო კომპანიების ანგარიშები	FMBs/კერძო კომპანიები *(დარგვის, მოვლის, ხე-ტყის დამზადების ღონისძიებებსა და მერქნის გადამუშავებაში ჩართული)/ BFD	FE 6.5
		10.2	ფატალური და არა-ფატალური უბედური შემთხვევები სამუშაო ადგილზე და პროფესიული დაავადებები, კლასიფიცირებული სამუშაოს ტიპისა და უბედური შემთხვევის სერიოზულობის მიხედვით	შრომის უსაფრთხოება და ჯანმრთელობა	უბედური შემთხვევების მთლიანი რაოდენობა; პროფესიული დაავადებების რაოდენობა; უბედური შემთხვევის % /კლასი; დაზიანების %/ კლასი	FMBs/კერძო კომპანიები *(დარგვის, მოვლისა და ხე-ტყის დამზადების ღონისძიებებში ჩართული)  უბედური შემთხვევის დაზღვევის სააგენტოები და ჯანმრთელობის დაზღვევის კომპანიები	FMBs/კერძო კომპანიები *(დარგვის, მოვლისა და ხე-ტყის დამზადების ღონისძიებებში ჩართული)  უბედური შემთხვევის დაზღვევის სააგენტოები და ჯანმრთელობის დაზღვევის კომპანიები	FE 6.6

		10.3	დასაქმებული ქალებისა და კაცების საშუალო საათობრივი შემოსავალი, საქმიანობის, ასაკისა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიხედვით.	საშუალო საათობრივი შემოსავალი	ლარი / სთ	ადამიანური რესურსების მართვის სისტემა	FMBs/კერძო კომპანიები *(დარგვის, მოვლის, ხე-ტყის დამზადების ღონისძიებებსა და მერქნის გადამამუშავებაში ჩართული)/ BFD	
		10.4	ტყის მართვის და ზედამხედველობის ორგანოების თანამშრომლების, აგრეთვე კერძო კომპანიებისა და ლიცენზიის მფლობელების თანამშრომლების გადამზადება, საჭირო სერთიფიკატების მისაღებად, საგნების მიხედვით კლასიფიცირებული	დასაქმებულთა კვალიფიკაცია	ტრენინგების რაოდენობა და ტრენინგული პერსონალის რაოდენობა სტაჟირების რაოდენობა	FMBs/გზდ/კერძო კომპანიები/ ლიცენზიის მფლობელები	FMBs/გზდ/კერძო კომპანიები/ ლიცენზიის მფლობელები	
11	სატყეო განათლება გაუმჯობესებულია	11.1	სატყეო მეურნეობის და მასთან დაკავშირებული პროგრამების კურსდამთავრებულთა რაოდენობა, კლასიფიცირებული მიღებული ხარისხისა და კვალიფიკაციის მიხედვით	სატყეო მეურნეობის კურსდამთავრებულები	კურსდამთავრებული სტუდენტების რაოდენობა (ბაკალავრი, მაგისტრი, დოქტორი) პროფესიული განათლების კოლეჯების კურსდამთავრებული სტუდენტების რაოდენობა	უნივერსიტეტები / პროფესიული განათლების კოლეჯები	განათლების სამინისტრო / უნივერსიტეტები / პროფესიული განათლების კოლეჯები	
		11.2	სოფლის მოსახლეობის წვდომა სატყეო განათლებაზე და ტრენინგზე	ტრენინგები სოფლის მოსახლეობისთვის	შეთავაზებული ტრენინგების ან კურსების რაოდენობა მონაწილეთა რაოდენობა	FMBs/EIEC	FMBs/EIEC/სატყეო სექტორთან დაკავშირებული პროექტების განმახორციელებელი ორგანიზაციები	

12	გაზრდილია შემოსავლის წყაროები სოფლის მოსახლეობისთვის	12.1	ტყის არამერქნული პროდუქტებით სარგებლობის ლიცენზიები, კლასიფიცირებული ცალკეული ტყის არამერქნული პროდუქტების მიხედვით	შემოსავლის წყაროები ტყის არამერქნული პროდუქტებიდან	ლიცენზიის მფლობელთა რაოდენობა  სალიცენზიო ფართობების ადგილმდებარეობა და ზომა  ტყის არამერქნული პროდუქტების რაოდენობა თითო ლიცენზიაზე (ტონა / კგ)	FIMS	FMBs (APA-ს გარდა)	
		12.2	ხეტყის მიწოდება კანონიერი სახერხებისა და სადურგლოებისთვის სოფლად, კლასიფიცირებული ხის სახეობებისა და ხის ხარისხების მიხედვით	შემოსავლის წყაროები ხეტყის გადამუშავებიდან	მ <sup>3</sup> მთლიანი დამზადებული ხეტყის %	მერქნული რესურსების მართვის ელექტრონული სისტემა	FMBs (APA-ს გამოკლებით) /გზდ	
		12.3	შემოსავლის წყაროები სოფლის მოსახლეობისთვის ტურიზმის სექტორში	დასაქმება ტურიზმის სექტორში	ხარისხობრივი სამუშაო ადგილების რაოდენობა (მუდმივი პოზიცია / სეზონური პოზიციები)	MoESD / მუნიციპალიტეტები / საქსტატი / GNTA/ FMBs	MoESD / მუნიციპალიტეტები / საქსტატი / GNTA / FMBs	
		12.4	სატყეო სამუშაოებში კანონიერად დასაქმებული სოფლის მოსახლეობის რაოდენობა	დასაქმება სატყეო სამუშაოებში	დასაქმებულთა რაოდენობა  სამუშაო ადგილების რაოდენობა (მუდმივი პოზიცია / სეზონური პოზიციები)	FMBs/კერძო კომპანიები	FMBs/კერძო კომპანიები	
13	უზრუნველყოფილია ყველა ადამიანის წვდომა ტყეებზე	13.1	ტყეების გამოყენება რეკრეაციისთვის ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფისა და გამოყენების ინტენსივობა	რეკრეაციისთვის წვდომის უფლება	საჯარო რეკრეაციისთვის ხელმისაწვდომი ფართობი (ჰა)  საჯარო რეკრეაციისთვის ხელმისაწვდომი სატყეო გზები და ბილიკები (კმ)  სარეკრეაციო ობიექტების (საპიკნიკე ადგილები, საბანაკო (კემპინგის)	FMPS/FMBs	FMBs	FE 6.10



					ადგილები, საფეხმავლო (ჰაიკინგის) ბილიკები და ა.შ.) რაოდენობა			
		13.2	სამოვრების საშუალო ფართობი და მანძილი "საერთო სარგებლობის სამოვრებსა" და „დასახლებებს" შორის	ძოვებისთვის წვდომის უფლება	ჰა, მ ან კმ	FMPs	FMBs	
14	უზრუნველყოფილია ინფორმაციის გავრცელება და დაინტერესებულ მხარეების მონაწილეობა ტყის მართვასთან დაკავშირებული დაგეგმვის და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში	14.1	დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა ტყის მართვის დაგეგმვაში და გადაწყვეტილებების მიღებაში	დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა	დაინტერესებულ მხარეებთან გამართული შეხვედრების რაოდენობა  დაინტერესებული მხარეებისგან მიღებული უკუკავშირის რაოდენობა  დაინტერესებული მხარეებისგან მიღებული და საბოლოო გადაწყვეტილებებში ასახული უკუკავშირის რაოდენობა	შეხვედრების ოქმები	BFD/FMBs	
		14.2	საქართველოში ტყის მდგრადი მართვის შესახებ საჯარო ინფორმაციის გავრცელების ეფექტური სისტემა		კი/არა + ხარისხობრივი	BFD//EIEC/გზდ/NEA  FMBs	BFD/FPD/EIEC/გზდ/NEA  FMBs	

სამართლებრივი, პოლიტიკური და ინსტიტუციური ჩარჩო

№	კრიტერიუმი	№	ინდიკატორები (დეტალური ვერსიები)	ინდიკატორების მოკლე სახელწოდებები	საზომი ერთეულები	მონაცემთა წყაროები	მონაცემთა მიმწოდებელი	შესაბ. ნაწ. FOREST EUROPE-დან (FE)
15	გამლიერებულია ეროვნული პოლიტიკა, ინსტრუმენტები და ინსტიტუტები, ტყის მდგრადი მართვის ხელშესაწყობად	15.1	პოლიტიკა, ინსტიტუტები და ინსტრუმენტები ტყის რესურსების შენარჩუნებისა და სათანადო გამლიერებისათვის და მათი წვლილი ნახშირბადის ციკლებში	ნახშირბადის ციკლები	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		C.1
		15.2	პოლიტიკა, ინსტიტუტები და ინსტრუმენტები ტყის ეკოსისტემების სიჯანსაღისა და სიცოცხლისუნარიანობის შესანარჩუნებლად	ეკოსისტემების სიჯანსაღე და სიცოცხლისუნარიანობა	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		C.2
		15.3	პოლიტიკა, ინსტიტუტები და ინსტრუმენტები ტყეების პროდუქტიულობის ფუნქციების შენარჩუნებისა და წახალისებისთვის	პროდუქტიულობის ფუნქციები	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		C.3
		15.4	პოლიტიკა, ინსტიტუტები და ინსტრუმენტები ტყის ეკოსისტემებში ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნების, კონსერვაციის და სათანადო გამლიერებისთვის	ბიოლოგიური მრავალფეროვნება	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		C.4
		15.5	პოლიტიკა, ინსტიტუტები და ინსტრუმენტები ტყის მართვაში დაცვითი ფუნქციების შენარჩუნებისა და სათანადოდ გამლიერებისთვის	დაცვითი ფუნქციები	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		C.5
		15.6	პოლიტიკა, ინსტიტუტები და ინსტრუმენტები სხვა სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქციების და პირობების შენარჩუნებისთვის	სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქციები	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		C.6
		15.7	მოქმედებს ხე-ტყის პროდუქტების მიკვლევადობის ეფექტური სისტემა	მიკვლევადობის სისტემა	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		
		15.8	არსებობს ტყეების მონიტორინგისა და ანგარიშგების კანონიერად დამტკიცებული და მეცნიერულად დასაბუთებული ეროვნული პროცესი	ტყის მონიტორინგი და ანგარიშგება	ხარისხობრივი	MEPA/FMBs		

		15.9	შესაბამისი პასუხისმგებელი სამინისტროს მიერ დამტკიცებულ ტყის მართვის გეგმებს დაქვემდებარებული ტყის ფართობი	დამტკიცებული ტყის მართვის გეგმები	ჰა, % ტყის მთლიანი ფართობიდან	BFD	
--	--	------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------	----------------------------------	-----	--

## განმარტებითი ნაწილი

### საქართველოს ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული პრინციპების, კრიტერიუმების და ინდიკატორების შემუშავების პროცესი

საქართველოში, ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები (C&I) აღიარებულ იქნა, როგორც სასარგებლო ინსტრუმენტი, ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული მიზნების მიმართულებით მიღწეული პროგრესის გასაზომად. გარდა ამისა, კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავება მიიჩნევა სატყეო სექტორის რეფორმის პროცესში დაინტერესებული მხარეების ფართო სპექტრის ჩართვის საშუალებად, რათა აისახოს სხვადასხვა ინტერესები და განვითარდეს სატყეო სექტორში გადაწყვეტილებების მიღების უფრო ჩართულობითი პროცესი. საქართველოში ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავების პროცესი დაიწყო 2014 წელს, GIZ IBiS პროექტის მხარდაჭერით, გერმანიიდან მოწვეული ექსპერტის დახმარებით.

მოგვიანებით, დაიწყო UNEC / FAO, UNDA პროექტი „კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში ტყის მდგრადი მართვის ანგარიშგების სისტემების“ შესახებ (სომხეთი, საქართველო, ყაზახეთი, ყირგიზეთი და უზბეკეთი), ამ ხუთი ქვეყნის ეროვნული შესაძლებლობების გასაძლიერებლად. პროექტი მიზნად ისახავდა მიმდინარე სამუშაოს განვითარებას და საქართველოს მხარდაჭერას პროცესისა და შედეგების განმტკიცებაში, და ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების სრულყოფილი, ეფექტური და განხორციელებადი ეროვნული ნაკრების შემუშავებაში. მას შემდეგ, გაიმართა რიგი სამუშაო და საკონსულტაციო შეხვედრები, ეროვნული და საერთაშორისო სპეციალისტების მონაწილეობით. რამდენიმე სამუშაო შეხვედრის ფარგლებში 2017 და 2018 წლებში, ასევე 2019 წელს UNECE / FAO, UNDA პროექტის ფარგლებში, მოხდა ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური პრინციპების შემდგომი გამოკვეთა, შესაბამისი კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავებით.

საქართველოში განხორციელებული ორივე პროექტი ქვეყნისთვის სპეციფიკურ საჭიროებებზე იყო ორიენტირებული. ეროვნული ექსპერტები აღჭურვილი იქნენ ცოდნით, შესაძლებლობების განვითარებით (ეროვნული და რეგიონული სამუშაო შეხვედრების საშუალებით), ტრენინგის მასალებით და საკონსულტაციო მომსახურებით, ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული დონის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შესამუშავებლად, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პოლიტიკის შემუშავების ხელშეწყობის მიზნით.

UNDA-ს პროექტის ფარგლებში, ფონური ინფორმაცია და სახელმძღვანელო მითითებები იყო უზრუნველყოფილი ეროვნულ და რეგიონულ სამუშაო შეხვედრებზე, სადაც პროექტში მონაწილე ქვეყნებს შესაძლებლობა ჰქონდათ ერთმანეთისთვის გაეზიარებინათ შედეგები და გაეუმჯობესებინათ საკუთარი ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების ნაკრებები, ჯგუფური

სავარჯიშოების და UNECE / FAO-ს ტყის მდგრადი მართვის მონიტორინგის სპეციალისტთა გუნდის ჩართულობის საშუალებით. ეროვნული ექსპერტებისა და საერთაშორისო სპეციალისტთა გუნდის მჭიდრო კონსულტაციების შედეგად, შემუშავდა შესაბამისი რეკომენდაციები, ზოგიერთი კრიტერიუმის შესაძლო შეცვლაზე და ისეთი ინდიკატორების განსაზღვრაზე, რომელთა შეფასება შესაძლებელია მონაცემთა ეროვნული წყაროებით.

**შესაძლებლობების განვითარება განხორციელებული ეროვნული და რეგიონული საწვრთნელი („კოუჩინგ“) სამუშაო შეხვედრების მეშვეობით:**

- მრავალი დაინტერესებული მხარის მონაწილეობითი პროცესების ხელშეწყობა;
- ნდობის ატმოსფეროს შექმნა სატყეო სექტორის დაინტერესებულ მხარეთა სხვადასხვა ჯგუფებს შორის.

**სამუშაო შეხვედრებით მიღწეული იქნა კონკრეტული შედეგები:**

- კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების თანმიმდევრულობა და პრიორიტეტიზება;
- „ფაქტების ცხრილების“ შემუშავება და მონაცემთა შეგროვების მეთოდოლოგია;
- ეროვნული საკანონმდებლო ჩარჩოს ხარვეზების ანალიზი, ინდიკატორების ნაკრებთან შესაბამისობის გასაუმჯობესებლად;
- ეროვნული და რეგიონული სამუშაო შეხვედრების დროს, საერთაშორისო ექსპერტები ახდენდნენ ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების საკითხებზე მუშაობისას დაგროვილი პრაქტიკულ ცოდნის გაზიარებას.

**საკონსულტაციო მომსახურება და მიღებული ცოდნა:**

- სამუშაო შეხვედრების დროს გამართული განხილვების გარდა, საერთაშორისო ექსპერტები აქტიურად მონაწილეობდნენ კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების ნაკრების შემუშავების პროცესში, დოკუმენტზე დაკომენტარებისა და რეკომენდაციების მიწოდების გზით.

**ტრენინგის მასალები:**

- ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების ნაკრების შესამუშავებლად მოცემული სახელმძღვანელო მითითებები. ეროვნული კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების ნაკრების შემუშავებაზე პასუხისმგებელმა მაკოორდინირებელმა / ფასილიტატორმა ჯგუფებმა დოკუმენტი არსებული სახელმძღვანელოს შესაბამისად შეიმუშავეს.

საქართველოს ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული პრინციპების, კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების დოკუმენტი შემუშავდა საერთაშორისო და ეროვნულ სატყეო ექსპერტებთან თანამშრომლობით. ჩვენ ვისარგებლებთ შესაძლებლობით, რომ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელით მადლობა გადავუხადოთ ყველას, ვინც წვლილი შეიტანა ამ პროცესში.

## სარჩევი

აბრევიატურები .....	23
პრეამბულა.....	23
შესავალი .....	24
<b>1.1. რა არის ტყის მდგრადი მართვა?</b> .....	24
<b>1.2. ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული პრინციპების, კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავების მიზანი</b> .....	25
<b>1.3. რას აღწერს კრიტერიუმები და ინდიკატორები</b> .....	27
ეკოლოგიური პრინციპი – ეკოსისტემაზე დაფუძნებული ტყის მართვა .....	4
ეკონომიკური პრინციპი .....	9
სოციალური პრინციპი .....	14
სამართლებრივი, პოლიტიკური და ინსტიტუციური ჩარჩო .....	18

## აბრევიატურები

APA	საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტო
BFD	ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი
გზდ	გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი
FAO	გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია
FMBs	ტყის მართვის ორგანოები (ინგლ.: Forest Management Bodies)
FMP	ტყის მართვის გეგმა
საქსტატი	საქართველოს სტატისტიკის სამსახური
GIZ	გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება
MEPA	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
MoESD	საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
NDC	ეროვნულად განსაზღვრული წვლილი
NEA	გარემოს ეროვნული სააგენტო
NFA	საქართველოს ეროვნული სატყეო სააგენტო
NFI	ტყის ეროვნული ინვენტარიზაცია (ინგლ.: National Forest Inventory)
UNECE	გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისია
GNTA	საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია

## პრეამბულა

საქართველოს ტყეები ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 40%-ს იკავებს. ტყეები არა მხოლოდ საქართველოს უნიკალური ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შენარჩუნებას ემსახურება, არამედ ასევე უზრუნველყოფს სასიცოცხლო პირდაპირი თუ არაპირდაპირი სარგებლისა და რესურსების უწყვეტ მიწოდებას მოსახლეობისთვის. ეს თავის მხრივ ხელს უწყობს ეკონომიკის დარგის ფუნქციონირებას, ადამიანების კეთილდღეობის ზრდას, სიღარიბის აღმოფხვრას და ქვეყნის მდგრადი განვითარებისთვის ხელსაყრელ გარემოს ქმნის.

საქართველოს მოსახლეობის ძირითადი ნაწილის სუფთა წყლით მომარაგება ტყეებზეა დამოკიდებული. სოფლის მეურნეობისა და ჰიდროელექტროსადგურების წყალმომარაგება დამოკიდებულია ჯანსაღ ტყის ეკოსისტემაზე. ტყე არეგულირებს წყლის ხარისხს და ამცირებს წყალდიდობის და დატბორვის რისკებს, ნალექების ჩამოდენის რეგულირების გზით. ტყე ასევე ხელს უწყობს ნიადაგის ეროზიისგან დაცვას და ამცირებს მეწყრის, ზვავის და ღვარცოფის რისკებსა და ზემოქმედებას. ამასთან ერთად, საქართველოს ტყეებს განსაკუთრებული ესთეტიკური და რეკრეაციული მნიშვნელობა გააჩნია. ისინი ამაღლებენ ტურიზმის პოტენციალს და ხელს უწყობენ ტურიზმის საქმიანობიდან შემოსავლების ზრდას. ამას გარდა, საქართველოს ტყეებს მაღალი სამეცნიერო, ისტორიული, სულიერი და კულტურული დატვირთვა აქვს.

კლიმატის ცვლილება სერიოზულ საფრთხეებს უქმნის საქართველოს ტყეებს: ტემპერატურის მატება, ნალექიანობის ცვლილება, წყლის ხელმისაწვდომობის კლება, ტყის ხანძრების გახშირება, ასევე მავნებლებისა და დაავადებების გავრცელება.

საქართველოს მთავრობას აღებული აქვს ვალდებულება ჩამოაყალიბოს ტყის მდგრადი მართვის სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების გაუმჯობესებას, ბიოლოგიური მრავალფეროვნების დაცვას, ტყეების ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტურ გამოყენებას მათი ეკოლოგიური ღირებულებების გათვალისწინებით, საზოგადოების ჩართულობას ტყის მართვაში და მიღებული სარგებლის სამართლიან განაწილებას. ეს ვალდებულება გაცხადებულია, როგორც 2013 წლის დეკემბერში საქართველოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებული ეროვნული სატყეო კონცეფციის მიზანი.

2014 წლის ივლისში საქართველომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებას, რომლის მნიშვნელოვან ნაწილსაც წარმოადგენს „ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება“. აღნიშნული შეთანხმების 233-ე მუხლით „მხარეები აღიარებენ ტყის კონსერვაციის და მდგრადი მართვის უზრუნველყოფის მნიშვნელობას და ტყის წვლილის მნიშვნელობას მხარეთა ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი და სოციალური მიზნების მიღწევაში.“ ამ მუხლის მე-2 პუნქტის, (დ) ქვეპუნქტის თანახმად, მხარეები თანხმდებიან ინფორმაციის გაცვლაზე, რაც მოიცავს ინფორმაციის გაცვლას ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების მიხედვით.

გარდა ამისა, საქართველომ მთავრობამ 2015 წლის დეკემბერში ინიციატივა გამოთქვა კლიმატის ცვლილების შემცირებაში ეროვნულად განსაზღვრული წვლილის (NDC) შესახებ. ამ დოკუმენტში შედის დანართი ტყეზე, რომელშიც ტყის მდგრადი მართვის პრაქტიკის დანერგვა განხილულია, როგორც საქართველოს ტყეებზე კლიმატის ცვლილების შედეგების შერბილების სამი გზიდან ერთ-ერთი.

## შესავალი

### *1.1. რა არის ტყის მდგრადი მართვა?*

სხვადასხვა საერთაშორისო პროცესი მუშაობს ტყის მდგრადი მართვის პრინციპებზე, კრიტერიუმებსა და ინდიკატორებზე: UNFF, MCPFE, მონრეალის პროცესი (იხილეთ მიმოხილვა დანართში 1).

ევროპის ტყეების დაცვის შესახებ მინისტრთა კონფერენციის (ევროპის ტყე) მიერ მიღებული განსაზღვრების თანახმად, ტყის მდგრადი მართვა ნიშნავს შემდეგს: *“ტყეებისა და სატყეო მიწების მართვა და გამოყენება ისეთი გზითა და მოცულობით, რომ შენარჩუნებულ იქნას მათი ბიომრავალფეროვნება, პროდუქტიულობა, განახლების უნარი, სიცოცხლისუნარიანობა და მათი პოტენციალი, ახლაც და მომავალშიც შეასრულონ შესაბამისი ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური ფუნქციები*



ადგილობრივ, ეროვნულ და გლობალურ დონეებზე, ისე რომ ამან არ გამოიწვიოს სხვა ეკოსისტემების დაზიანება”.

უფრო მარტივად, კონცეფცია შეიძლება აიხსნას, როგორც ბალანსი ტყის პროდუქტებისა და ტყისგან მიღებული სარგებლის მიმართ საზოგადოების მხარდ მოთხოვნებსა და ტყის სიჯანსაღისა და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას შორის. ამ ბალანსის დაცვა კრიტიკულად მნიშვნელოვანია ტყეების გადარჩენისთვის და ტყეზე დამოკიდებული სოფლის თემების კეთილდღეობისთვის. ტყის მმართველებისთვის ეს ნიშნავს, თუ როგორ უნდა იქნას გამოყენებული ტყე დღეს, რომ მომავალში უზრუნველყოფილი იყოს მისგან იგივე სარგებლის მიღება, ტყის სიჯანსაღისა და პროდუქტიულობის შენარჩუნება.

## **1.2. ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული პრინციპების, კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავების მიზანი**

„მდგრადობა“ კომპლექსური საკითხია, ამიტომაც მნიშვნელოვანია მიღწეულ იქნას საერთო გაგება იმისა, თუ რა იგულისხმება ტყის მდგრად მართვაში საქართველოს კონტექსტში.

ამ კომპლექსურობის შემცირების პირველი მცდელობით, 2014 წლიდან დაწყებული საქართველოს სატყეო სექტორის რეფორმის პროცესში, შეთანხმდა ტყის მდგრადი მართვის ხუთი პრინციპი:

- **ეკოლოგიური პრინციპი** – ეკოლოგიური პრინციპის ფარგლებში აღწერილია ეკოსისტემაზე დაფუძნებული ტყის მართვის დეტალები;
- **ეკონომიკური პრინციპი** – ეკონომიკური პრინციპი შეეხება, მაგალითად, ტყის პროდუქტების გადამუშავების ხელშეწყობას, ქვეყნის შიგნით დამატებითი ღირებულებების შექმნის მიზნით, ტყეებიდან მიღებული ეკოსისტემური მომსახურებისთვის ჩარჩო პირობების დაზუსტებას და საქართველოს მთლიან შიდა პროდუქტში ტყის სექტორის წვლილს;
- **სოციალური პრინციპი** – სოციალური პრინციპი შეეხება, მაგალითად ტყის სექტორში შემოსავლის წყაროების შექმნას, უსაფრთხო და ჯანსაღი სამუშაო პირობების უზრუნველყოფას, ტყესთან დაკავშირებულ ბუნებრივ რესურსებზე წვდომას;
- **მრავალფუნქციურობის პრინციპი** – ნებისმიერი გადაწყვეტილება მიღებული უნდა იყოს ტყის ყველა ფუნქციის გათვალისწინებით, ისე რომ ტყიდან ერთი სახის სარგებლის მიღებამ არ გამოიწვიოს მისი სხვა ფუნქციების დეგრადაცია: 1) ტყეების ეკოლოგიური ფუნქციების დაცვა და მათი ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება; 2) ტყეების ეკონომიკური პოტენციალის მდგრადი გამოყენება, 3) ტყეების სოციალური ფუნქციების შესრულება. მრავალფუნქციურობის პრინციპი გადამკვეთი პრინციპია, რომელიც გათვალისწინებული უნდა იყოს ნებისმიერი პოლიტიკური, სტრატეგიული, საკანონმდებლო თუ მართვასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიღებისას;
- **გამჭვირვალობის პრინციპი** – გამჭვირვალობის პრინციპიც გადამკვეთი პრინციპია, რომელიც გათვალისწინებული უნდა იყოს ტყეებთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების

მიღებისას. ეს ნიშნავს, რომ ყველა დაინტერესებული მხარე – განსაკუთრებით ტყეზე დამოკიდებული სოფლად მცხოვრები მოსახლეობა – ინფორმირებული და ჩართული უნდა იყოს ნებისმიერ პოლიტიკურ, სტრატეგიულ თუ საკანონმდებლო რეფორმაში. გარდა ამისა, განსაკუთრებით ტყეების მიმდებარე სოფლების დაინტერესებული მოსახლეობა უნდა იყოს ჩართული სატყეო უბნების მართვის დაგეგმარებაში.

ეს ხუთი პრინციპი ქმნის ჩარჩოს სამომავლოდ ტყის სექტორში პოლიტიკური, სტრატეგიული, და ასევე მართვის გადაწყვეტილებების მიღებისთვის. ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური პრინციპები დეტალურად გაწერილია კრიტერიუმებითა და ინდიკატორებით, რომლებიც ქმნიან ჩარჩოს ტყეების მდგომარეობის შესახებ ანგარიშებისთვის, ტყის მართვის შედეგების მონიტორინგისა და მდგრადობის მიმართულებით განხორციელებული მიღწევის შეფასებისთვის.

ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმები და ინდიკატორები ხელს შეუწყობს საერთო გაგების მიღწევას იმის შესახებ, თუ რას ნიშნავს საქართველოს ტყეების მდგრადი მართვა. კრიტერიუმები და ინდიკატორები უზრუნველყოფს ტყეების მდგომარეობის, ტყის მართვის ხარისხისა და მდგრადობის მიმართულებით წინსვლის ანგარიშების ჩარჩოს.

”ეროვნული დონის კრიტერიუმები განსაზღვრავს ტყის ღირებულებების დიაპაზონს და ტყის მართვის ძირითად ელემენტებს ან პრინციპებს, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია ტყეების მდგრადობის შეფასება. თითოეული კრიტერიუმი მდგრადობის რომელიმე ძირითად ელემენტს უკავშირდება. ინდიკატორებით იზომება კონკრეტული რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლები (და აისახება ტყის ღირებულებები, თითოეული კრიტერიუმის განმსაზღვრელი ინტერესთა ჯგუფის გადმოსახედიდან). ინდიკატორები ხელს უწყობს ტყის მართვის მდგრადობის ტენდენციების მონიტორინგს დროის მანძილზე. პერიოდებს შორის ეროვნული დონის ინდიკატორების ცვლილებები აჩვენებს, ქვეყანა მდგრადობისკენ მიდის თუ პირიქით, სცილდება მას. ტყის მართვის ერთეულის დონეზე გამოყენებული კრიტერიუმები და ინდიკატორები მსგავს ინფორმაციას იძლევა ცალკეული ტყის მართვის ერთეულისთვის” (წყარო: <http://www.fao.org/3/AC649E/ac649e0c.htm>, FAO, 2001).

ძირითადი სამიზნე ჯგუფი, რომელიც ამ ინსტრუმენტს გამოიყენებს, მოიცავს გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს პოლიტიკურ, სტრატეგიულ და საკანონმდებლო დონეზე. მონიტორინგის ანგარიშებზე დაყრდნობით, მათ შეეძლება ტყის მართვის სტრატეგიული გადაწყვეტილებების შედეგების შეფასება და საჭიროების შემთხვევაში, შესაბამისი რეგულაციების ცვლილება.

ამავდროულად, ეს ხელს შეუწყობს ფართო საზოგადოების, ეროვნული არასამთავრობო ორგანიზაციების და სხვა დაინტერესებული მხარეების, ასევე საერთაშორისო ინსტიტუტების, განვითარების პარტნიორების, არასამთავრობო ორგანიზაციების და ა.შ. ინფორმირებას საქართველოში ტყის მდგრადი მართვის შესახებ.

### **1.3. რას აღწერს კრიტერიუმები და ინდიკატორები**

კრიტერიუმი აღწერს რისი მიღწევა გვინდა / მიზნებს, რომელებიც უნდა იქნას მიღწეული და უზრუნველყოფილი, მაგალითად:

- საქართველოს ტყეების სიცოცხლისუნარიანობა შენარჩუნებული და გაუმჯობესებულია, ტყის დაცვითი ფუნქციების უზრუნველყოფით.

ინდიკატორი აღწერს, თუ როგორ ვზომავთ კრიტერიუმის მიღწევის ხარისხს. ინდიკატორები ხელს უწყობს ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლების და ცვლილებების მონიტორინგს.

**რაოდენობრივი ინდიკატორები** საქართველოს ტყეების სიცოცხლისუნარიანობის შესაფასებლად - მაგალითები:

- ტყის კორომების განახლების უნარი, კლასიფიცირებული სხვადასხვა ხის სახეობების, სიმადლის თანრიგების, დაზიანების და სიჯანსაღის მიხედვით;
- ტყის დაზიანება აბიოტური, ბიოტური და ანთროპოგენური მიზეზებით, კლასიფიცირებული სხვადასხვა ხის სახეობების, გამომწვევი მიზეზებისა და დაზიანების სიმძიმის მიხედვით;

**ხარისხობრივი ინდიკატორები** ტყის მდგრადი მართვის პოლიტიკური, სტრატეგიული, საკანონმდებლო ჩარჩოს შესაფასებლად - მაგალითები:

- გაძლიერებულია თუ არა ეროვნული პოლიტიკა, სტრატეგიები, კანონმდებლობა, რეგულაციები და ინსტიტუტები, ტყის მდგრადი მართვის წასახალისებლად?
- მიმდინარეობს თუ არა თანამშრომლობა და პოლიტიკისა და პროგრამების სექტორთშორისი კოორდინაცია, იმ სექტორებს შორის, რომელებიც გავლენას ახდენენ სატყეო პოლიტიკასა და ტყის მართვაზე ან ექვემდებარებიან მათ გავლენას?

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ქვეყანაში არ განხორციელებულა ეროვნული ან სატყეო უზნის დონის ინვენტარიზაცია. საბჭოთა პერიოდის ინვენტარიზაციის მასალები მოძველებულია და არ ასახავს დღეისთვის არსებულ მდგომარეობას ტყეებში (საქართველოს სახელმწიფო აუდიტის სამსახური, 2016). შედეგად, შეუძლებელია ტყის ტერიტორიაზე მიმდინარე ბოლოდროინდელი ტენდენციების რაოდენობრივი მონაცემების და ხე-ტყის მარაგის მკაფიოდ განსაზღვრა. ტყის სათანადო ინვენტარიზაციის გარეშე გასული ხანგრძლივი პერიოდის შემდეგ, 2013 წელს ხელახლა დაინერგა მართვის დონის რეგულარული ინვენტარიზაცია, ტყის მართვის 10-წლიანი გეგმების შემუშავების მიზნით (ტყეების მდგომარეობა კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში, UNECE / FAO, 2019). რადგან ტყის მართვის დონის უახლესი ინვენტარიზაციები (და მათი შედეგების საფუძველზე შემუშავებული 10 წლიანი ტყის მართვის გეგმები) ტყის მთლიანი ტერიტორიის მხოლოდ 23 %-ს მოიცავს, საქართველოს გააჩნია ტყეების შესახებ სრული ინფორმაცია ტყის პირველი ეროვნული ინვენტარიზაციიდან (NFI). ეკოლოგიური პრინციპის ფარგლებში შემუშავებული ინდიკატორების თითქმის 90%-ის მონიტორინგი შესაძლებელია ტყის ეროვნული ინვენტარიზაციიდან შეგროვებული მონაცემებით. გარდა ამისა,

კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების ეროვნულმა ნაკრებმა ხელი უნდა შეუწყოს ტყის ახალი კოდექსის შესახებ ანგარიშგებას.

საქართველოს არ აქვს განსაზღვრული ინდიკატორების ზღვრული მაჩვენებლები, რადგან არ არსებობს რეალური ინფორმაცია ქვეყანაში ტყეების მდგომარეობის შესახებ. ტყის პირველი ეროვნული ინვენტარიზაციის და ტყის მართვის დონის ინვენტარიზაციის შედეგების საფუძველზე, MEPA შეძლებს მომავალში სამიზნე ან / და ზღვრული მაჩვენებლების შემუშავებას, საჭიროების შემთხვევაში.